

У НОМЕРІ:

Методичний щоденник

Кожем'яка О. Л.

Майстер-клас як форма поширення педагогічного досвіду. 2

Актуальна тема

Татаринов М. В.

Навчальна програма факультативного (спеціального) курсу «Православна культура Слобожанщини» (6 клас) 7

Нужа Ю. П.

Роль православної молитви у формуванні духовного світу особистості. 12

Справи музейні

Крупа Т. М.

Комплектування фондів шкільного музею та організація пошукової роботи 18

У колі однодумців. Гурткова робота

Чернюшок Н. В.

Організація діяльності правового гуртка, його роль як центру позаурочної роботи. 23

Історична галерея портретів

Федорчук Ю. В.

П'ятниця, 13 — нещасливий день? 26

Україна наукова

Журенко О. М.

Видатні українські фізики та інженери-конструктори 27

Архів учителя

Фесенко Н. Л., Роговська В. М.

«Народе мій, до тебе я ще верну...» (до роковин В. Стуса). 11 клас 30

Чорна В. І.

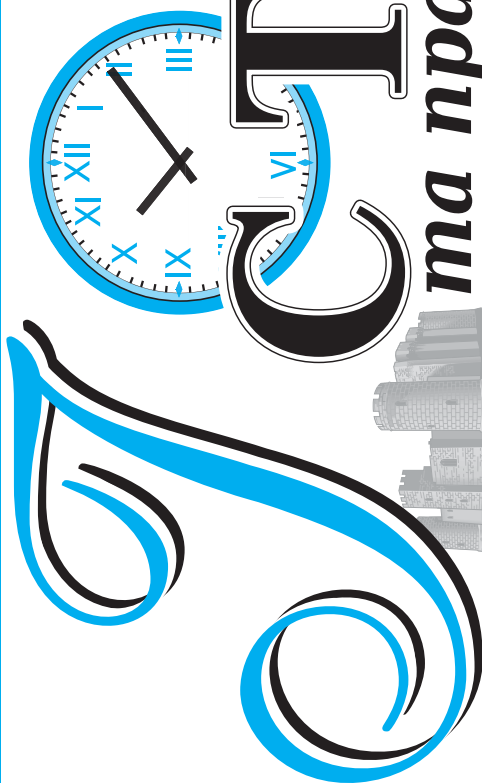
«Моя Батьківщино, рідна Україно, зростає у серці моїм ...» 36

КОЛЬОРОВА ВКЛАДКА

1. Дослідники давніх цивілізацій
2. Погода та історія

Журнал «Історія та правознавство. Позакласна робота» — 68762, 95931

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ІСТОРІЯ та правознавство

ПІОВАЗКЛАСНА РОБОТА

№ 8 (08) серпень 2014 р. • ЗАСНОВАНИЙ У КВІТНІ 2013 р. • ВИХОДИТЬ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ

За сприяння Міністерства освіти і науки України • Учасники проекту: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, КМПУ ім. Б. Д. Грінченка

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК ФОРМА ПОШИРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

Кожем'яка О. Л., вчитель історії вищої категорії гімназії № 12 м. Донецька

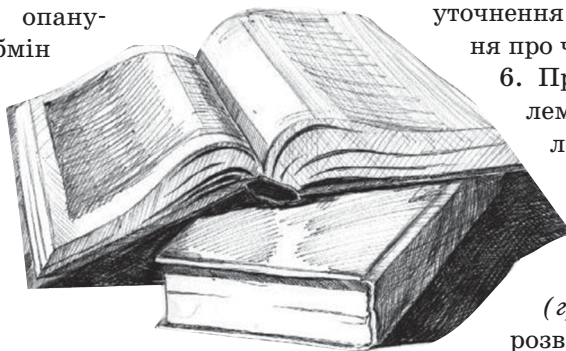
Однією з ефективних форм поширення педагогічного досвіду на сучасному етапі є майстер-клас, під яким розуміють відкриту педагогічну систему вчителя, яка дозволяє продемонструвати нові можливості розвитку педагогічної науки і ступінь оволодіння ними. Майстер-клас — це фундаментально розроблений оригінальний метод чи авторська методика, що має певну структуру і ґрунтується на досвіді роботи певного вчителя (*Майстра*). У процесі показу майстер-класу йде безпосереднє обговорення запропонованого методу та пошук удосконаленого, творчого вирішення проблеми, продемонстроване як із боку майстра, так і з боку всіх учасників заняття. Майстер-клас базується на практичних діях показу та демонстрування творчого рішення певного навчально-пізнавального або проблемного завдання, розробленого і впровадженого в навчальний процес певним учителем. У ньому найбільш чітко вимальовується особистість педагога та його авторський підхід до подання навчального предмета, що пропонує спосіб їх самостійного здобуття (*побудови*) за допомогою всіх учасників заняття, базуючись на принципах толерантності, плюралізму думок тощо. Таким чином, головними особливостями майстер-класу є:

- новий підхід до процесу навчання (*головне — не повідомити інформацію, а навчити методів і способів її здобуття*), який суперечить стереотипам;
- формування мотивації до навчання й самонавчання, самовдосконалення й саморозвитку кожного учасника майстер-класу;
- самостійна робота в малих групах, через яку відбувається процес опанування нового матеріалу, обмін думками, організація активного обговорення порушеної проблеми (*дискусії*), досягнення консенсусу з певного питання;
- створення умов для включення всіх учасників заняття в активну дослідницько-пізнавальну діяльність;

- постановка проблеми (*проблемного запитання*) і самостійне вирішення її через самостійний аналіз значної кількості джерел та підходів, програвання різноманітних ситуацій; нестандартні прийоми діяльності для вирішення поставленої проблеми як із боку Майстра, так і з боку учасників заняття;
- форми, методи, технології роботи лише пропонують, а не нав'язуються вчителем, у той час як у ході майстер-класу можуть бути запропоновані й інші;
- кожен учасник майстер-класу може висловити своє ставлення як до виучуваного матеріалу, так і до методики його розгляду;
- головна форма взаємодії всіх учасників майстер-класу — активне співробітництво, пошук оптимальних шляхів вирішення проблеми, спільне створення сценарію теми.

Орієнтовний алгоритм проведення майстер-класу

1. Виділення проблеми заняття. Інформування про неї учасників.
2. Обґрунтування актуальності проблеми та необхідності її подальшої активної розробки.
3. Актуалізація знань учасників майстер-класу з проблеми у формі обміну думками, бесіди за запитаннями, евристичної бесіди тощо.
4. Уточнення та корекція проблеми з урахуванням позицій, що виникли в ході актуалізації знань.
5. Організація практичної діяльності учасників майстер-класу: знайомство з пам'ятками та алгоритмами, об'єднання в групи, пари; уточнення правил роботи, повідомлення про часовий хронометраж.
6. Практичне вирішення проблеми: опрацювання матеріалу, робота з документами, текстами, іншими джерелами, таблицями, схемами. Створення учасниками індивідуальної (*групової, парної*) моделі розв'язання проблеми.

7. Презентація (*представлення*) результатів роботи групами (*парами, індивідуально*).
8. Обговорення та коригування представленого рішення проблеми з урахуванням точки зору інших учасників заняття.
9. Рефлексія: відображення почуттів та емоцій учасників майстер-класу, їхніх особистих досягнень.
10. Узагальнення, підбиття підсумків діяльності.

**МАЙСТЕР-КЛАС
«ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА.
ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД (1914–1915).
ВІЙНА ЧЕРЕЗ ЛЮДСЬКЕ СПРИЙНЯТТЯ»**

У центрі уваги сучасної історії, яка ґрунтується на гуманістичному принципі навчання, не тільки набір подій, явищ, фактів, а й **ЛЮДИНА** як творець і учасник цієї історії. Одним із головних підходів викладання предмета на сьогодні є розгляд його з позицій багатокультурності та багатовимірності — різноманітності поглядів на ту чи іншу подію, факт, епоху. Для кожного, хто вивчає історію, має стати зрозумілим, що одна й та сама подія може бути описана чи пояснена по-різному, залежно від соціального походження, етнічної чи гендерної належності, політичних чи релігійних переконань тощо. Тож, окрім офіційної історії, дедалі більшого поширення набуває так звана «олюднена» історія, або історія через сприйняття її окремими людьми. Як і офіційну, її вивчають за джерелами.

До олюднених джерел належать:

- погляд очевидця;
- свідчення учасника події;
- виклад авторської позиції в публікації, монографії, історичному художньому творі;
- документальне й авторське кіно.

Із числа наведених найчастіше зустрічаються текстові джерела, наприклад:

- 1) запис у щоденнику, нотатки;
- 2) листи (*приватні чи офіційні*);
- 3) спогади, мемуари;
- 4) тексти публічних виступів чи звернень;
- 5) політичні документи (*звіт, протокол, постанова*);
- 6) примітки та коментарі до інших документів;
- 7) авторське дослідження;
- 8) домашні архіви.

Щоб робота з таким джерелом була продуктивною, необхідно дотримувати певного алгоритму діяльності, який пропонує дати відповіді на такі запитання:

1. Хто є автором документа: приватна особа, офіційна, анонім?

2. До якої національної, соціальної, релігійної групи себе відносить автор?
3. Які політичні та суспільні ідеали він сповідує?
4. Чи був автор очевидцем, чи він передає почуту від інших інформацію?
5. Кому адресований текст?
6. У який період він з'явився: під час події, одразу після неї чи пізніше?
7. Автор просто описує ситуацію чи намагається дати власне ставлення?
8. Чи є в тексті факти, що дозволяють уважати цей документ достовірним джерелом?
9. Які емоції викликає у вас документ (*позитивні, негативні, жодних*)? Чому?

Така робота дозволить нам:

- побачити історичне минуле очима різних людей;
- розвинути вміння та навички критичного ставлення до історичних джерел, розуміння їхньої односторонності;
- отримати максимально правдиве уявлення про минуле;
- виробити власну позицію;
- сприяти подоланню міфів і стереотипів. Вирішувати поставлені завдання будемо за допомогою вивчення теми: «Перша світова війна. Початковий період (1914–1915). Війна через людське сприйняття».

Цілі майстер-класу:

- з'ясувати ставлення реальних учасників до Першої світової війни;
- порівняти інформацію, отриману з різних текстових джерел;
- провести паралель між нею та офіційною точкою зору;
- зіставити настрої солдатів різних армій у початковий період війни;
- сформулювати власне ставлення до війни.

Безперечно, починати працювати з джерелами олюдненої історії можна лише тоді, коли дослідник володіє певною інформацією про виучувану подію. У роздавальному матеріалі наведено дані про перебіг подій 1914–1915 рр. на Східному і Західному фронтах, бо представлені джерела містять спогади солдат, а також витяги з повідомлень офіційних осіб сторін, які втягнуті у війну, із викладом планів та методів ведення бойових дій, з яких видно, що про таку «дрібницю»,

як люди, ніхто із державних посадовців не думав. Цю інформацію можна використовувати під час аналізу олюднених джерел. У вас є 2 хв, щоб ознайомитися з нею.

**ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД ВІЙНИ
В ОФІЦІЙНІЙ ІСТОРІЇ**

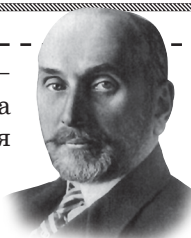
Перша світова війна — війна між двома коаліціями європейських держав — Троїстим (*пізніше Четверним*) союзом й Антантою, інтереси яких стикалися не тільки в Європі, але й в Африці, Азії, на Близькому Сході. Безпосереднім

приводом до війни послужило вбивство 28 червня в місті Сараєво спадкоємця австро-угорського престолу ерц-герцога Франца Фердинанда. 28 липня Австро-Угорщина оголосила війну Сербії; 1 серпня Німеччина оголосила війну Росії, 3 серпня — Франції та Бельгії; 4 серпня Великобританія оголосила війну Німеччині. У війну було втягнуто 38 країн світу (*34 на боці Антанти, 4 — Троїстого союзу*). На фронтах було мобілізовано 70 млн осіб. Бойові дії відбувалися в Європі, Азії та Африці. Головними європейськими фронтами були Західний (*французький*) і Східний (*російський*).

Театр воєнних дій		Основні події	
1914 р.			
Західноєвропейський	Німецькі війська ввійшли до Люксембургу й Бельгії (<i>серпень</i>). Французька й британська армії відступили через загрозу оточення. Німецька армія здійснила наступ на Париж, закріпилася на р. Марна, потім відступила до річок Ена та Уаза (<i>вересень</i>). Битва на р. Іпрі (<i>жовтень</i>). Утворення позиційного фронту довжиною 720 км (<i>грудень</i>)		
Східноєвропейський	Наступ російських військ на Східну Пруссію (<i>серпень</i>) і відступ під натиском німецьких військ. У Галицькій битві (<i>серпень-вересень</i>) російська армія завдала поразки австро-угорським військам, узяла Львів, оточила Перемишль, вийшла до Карпат. Контрнаступ німецьких та австро-угорських військ, перехід російської армії до оборони (<i>листопад</i>)		
1915 р.			
Західноєвропейський	Друга битва на р. Іпрі (<i>квітень</i>). Протидіючі сторони перейшли до стратегічної оборони. Бої вели місцевого значення обмеженими силами		
Східноєвропейський	Наступ російської армії у Східній Пруссії, під Перемишлем, у Карпатах (<i>лютий-квітень</i>). Поразка російських військ біля Мазурських озер, відступ із Галичини, Буковини, Польщі (<i>травень-липень</i>). Наступ німецьких військ у Прибалтиці. Стабілізація фронту на лінії: Рига — р. Західна Двіна — Барановичі — Дубно — р. Стила		

РОЗДАВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ

З виступу міністра іноземних справ Росії С. Сазонова

«Головна мета союзників — зламати могутність Німеччини та її претензії на панування. Росія приєднує до себе нижню течію Неману і Східну Галичину, до Царства Польського — Східну Познань, Сілезію і Західну Галичину. Франція отримує назад Ельзас-Лотарингію, додавши до неї частину Рейнської Пруссії; Англія, Франція та Японія розділять між собою німецькі колонії. Німеччина та Австрія виплатять військову контрибуцію».

З листа німецького імператора Вільгельма II

«Усе повинно бути потоплено у вогні і крові, необхідно вбивати чоловіків та жінок, старих і дітей, не можна залишати жодного будинку. Завдяки цим терористичним заходам, єдиним, що спроможні залякати такий народ, як французи, війна буде закінчена... за два місяці, натомість, якщо я візьму до уваги гуманні міркування, вона триватиме кілька років».

РОЛЬОВЕ УСОБЛЕННЯ

А тепер уявіть, що ви — учасник війни. Завтра — серйозний бій, а сьогодні листоноша збирає листи, щоб відправити їх рідним солдатів та офіцерів. Протягом 2 хвилин складіть стислу (на 5–6 речень) записку батькам від імені воїна, що воює на Західному або Східному фронті на боці Антанти чи німецького блоку. Про що б ви особисто написали?

РОБОТА З ТЕКСТОВИМИ ДЖЕРЕЛАМИ (ГРУПОВА)

А зараз, об'єднавшись у п'ять груп по чотири особи, за наведеним алгоритмом, уміщеним на наших картках, порівняйте ваші думки з поглядами

реальних солдат різних армій, після чого спробуйте відповісти на запитання, записані на картках.

ЗАПИТАННЯ

- Якими були настрої солдатів різних армій? Чим вони були зумовлені?
- Чи відповідала позиція учасників війни загальноновизнаній позиції політиків чи їхньої країни?
- Чи було таке ставлення постійним і чи змінювалося воно в різні роки війни? Завдяки чому?
- Чи змінили дані свідчення очевидців ваше ставлення до війни?

РОЗДАВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ

*3 листа солдата
німецької армії до матері (25 вересня 1914 р.)*

«...Чи є небезпека на війні? Небезпека є. Хто її зневажає, той від неї вислизає. Набігає неспокої. Однак я в окопному загоні. Героїчна смерть — ось для мене найбільше бажання. Щоправда, життя важливіше. Усі зневажають смерть. Моїм обов'язком є життя. Моїм обов'язком є боротьба, до якої мене примусили росіяни і французи. Якби війна була агресивною, загарбницькою, то моя служба не була б добровільною... Все це реалії війни».

*3 листа солдата
французької армії до батька (жовтень 1914 р.)*

«...Любий батьку, зараз схарактеризую своє нове становище. Роблю все можливе, щоб добути собі лакея... Якщо б мама виїхала з Парижа, то могла б мене відвідати в Майні. Я був би дуже вдячний, але нехай вона уникає залізничного транспорту, який ходить досить нерегулярно через перевезення поранених, амуніції для військових частин. Радив би мамі їхати самостійно, залежно від ситуації. У таборі багато поранених... Шпиталь тут організований дуже добре. До побачення, любий батьку».

*Зі спогадів бійця
Легіону Українських Січових Стрільців*

«...Було це 27 серпня 1914 р. Десь опівдні через усе село проїхав, простуючи звідти, звідки чути було бухкання гармат і цокотання кулеметів, великий фургон із червоним хрестом на білому прапорі, який тримав у руках молодий німець у той час, коли трохи старший поганяв коні. У фургоні замотані в білі простирадла лежали, перев'язані марлею, крізь яку просочувалася кров, немолода жінка і маленьке, може, дволітнє, дитяtko. Голова дитини була туго забинтована, виглядали тільки повні докорів, стражденні оченята, а перев'язка вже змокріла від крові...»

*3 листа російського солдата
до матері (1915 р.)*

«...Наступ затиш до 11 години. За цей час німцями був здійснений артилерійський обстріл по полку з усіх боків... Вогонь був надзвичайно сильний, стріляло не менше 100–150 гармат. Здавалося, що ми разом із землею здіймаємося в повітря. Врятуватися пощастило небагатьом... Дорога матусю, краще б ти мене на світ не родила, краще б маленьким у воді втопила, так я тепер мучусь...»

Лист солдата
Йоханна Мюллера (1915 р.)

«Люба мамо! Тепер я знаю, що таке війна. Ми сидимо вже вісім днів у шанцях, і тут дуже холодно. Уже десять днів ми не їли теплої їжі, тільки галети з паштетом, бо польова кухня не може до нас доїхати. На горі біля нас лежить багато вбитих. 240 чоловік. 40 ще лежать там. Моїм єдиним бажанням є якнайшвидше завершення війни».

А зараз проведемо невеличку дискусію за наведеними для всіх груп питаннями...

Тож, зрештою, узагальнимо: які можливості відкриває нам робота з олюдненими текстовими джерелами, а також де й коли вона може бути використана?

Дослідження, аналіз та порівняння олюднених текстових історичних джерел дають можливість виявити спільні та відмінні ознаки через сприйняття факту чи події різними групами суспільства, тренування аналітичного мислення, формування власних поглядів тощо.

НОВІ ЗНАРЯДДЯ ДЛЯ ВБИВСТВА ХХ СТОЛІТТЯ

Цікаві історичні факти

Бойові літаки, далекобійна артилерія, танки, кулемети, ручні гранати й міномети — всі ці новинки з'явилися під час Першої світової.

- ☑ 1901 року берлінський інженер Рихард Фідлер запатентував вогнемет. Але використали його тільки під час битви за Верден у лютому 1916 року. Струмień полум'я бив на 35 метрів.
- ☑ 1906 року імператор Франц-Йосиф I назвав марним розроблений компанією «Аустро-Даймлер» броневий автомобіль із обертовою баштою (у ній установили спарений кулемет «Максим»). За 10 років британці першими кинули в бій танки, які були спочатку поділені на «самців» і «самиць». «Самці» були оснащені гарматами, а «самиці» — важкими кулеметами.
- ☑ На початку війни літаки використовували тільки для розвідки. 1915 рік змінив долю військової авіації. Французький пілот Ролан Гаррос першим установив кулемет на своєму моноплані «Моран-Салньє». У відповідь німці розробили винищувач «Фоккер», у якому обертання гвинта синхронізувалося зі стріляниною з бортового кулемета, що дозволяло вести прицільний вогонь.
- ☑ Підводні човни теж піднесли сюрприз. Блокада кайзерівської Німеччини французьким і британським флотом призвела до того, що німці майже голодували. Уважають, що від голоду в Першу світову загинуло близько 600 тисяч німців і австрійців. Союзники не очікували, що саме підводний флот зможе зірвати британську блокаду Німеччини. Але коли підводники потопили три британських крейсери, новий метод ведення морської війни викликав ентузіазм у німців. Безліч добровольців забажали стати підводниками. Але тоді це була практично самогубна місія. У Першу світову загинули 187 із 380 німецьких човнів.
- ☑ Арсеналом отруйних газів Німеччина зобов'язана Фрицу Хаберу, главі берлінського Інституту фізичної хімії ім. кайзера Вільгельма. 22 квітня 1915 року біля фламандського міста Іпр у Бельгії на ворожі позиції випустили з балонів 150 тонн хлорного газу. Фриц Хабер за атаку на Іпр одержав погони капітана. Кажуть, він зустрів звістку про присвоєння звання зі слізьми радості.
- ☑ Війна спотворила і залишила інвалідами тисячі солдатів. Щоб прикрити найстрашніші каліцтва, лікарі могли запропонувати лише маски. Деякі солдати залишалися в приватних лікарнях усе своє життя.